

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) ที่เป็นการแสวงหาสาเหตุ ปัจจัย และวิธีแนวทางการจัดการความขัดแย้งทางการเมืองในการจัดงานนมัสการรอยพระพุทธรบาท เขาคิชฌกูฏ โดยผสมผสานระหว่างการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ และการสำรวจ ความเห็นเกี่ยวกับแนวทางในการจัดการความขัดแย้ง ดังนี้

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ
2. การวิจัยเชิงสำรวจ

การวิจัยเชิงคุณภาพ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิจัยในรูปแบบต่าง ๆ ดังนี้

1. การศึกษาเอกสาร เอกสารที่จะใช้ในการวิจัยนี้เป็นการมุ่งรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร 2 ประเภท ได้แก่ เอกสารชั้นต้น และเอกสารชั้นรอง ดังนี้

1.1 เอกสารชั้นต้น (Primary Data) เป็นข้อมูลที่ยังมิได้ผ่านการวิเคราะห์และสังเคราะห์ เป็นข้อมูลดิบ ข้อมูลส่วนนี้ได้จากการเก็บรวบรวมเอกสารที่สำคัญ เช่น เอกสารการประชุมกลุ่ม บันทึกรการประชุม เอกสารทางราชการ หนังสือพิมพ์ อินเทอร์เน็ต ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

1.2 เอกสารชั้นรอง (Secondary Data) เป็นเอกสารที่มีการวิเคราะห์ข้อมูลแล้ว เอกสาร ชั้นรองเหล่านี้ที่สำคัญ เช่น ตำราทางวิชาการ บทความวิชาการ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ เป็นต้น

2. การสัมภาษณ์ วิธีการสัมภาษณ์ที่ใช้ในการวิจัยนี้มีลักษณะเป็นการสัมภาษณ์แบบ กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured or Guided Interview) โดยอาศัยแนวการสัมภาษณ์ (Interview Guided) เป็นเครื่องมือในรูปแบบต่าง ๆ รวม 2 รูปแบบ คือ การสัมภาษณ์กลุ่ม (Group Interview) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-dept Interview)

2.1 การสัมภาษณ์กลุ่ม (Group Interview) จะใช้เพื่อศึกษาชุมชนในฐานะที่เป็นบริบท ของพื้นที่การศึกษาเป็นรูปแบบที่ใช้แนวการสัมภาษณ์กลุ่มในการวิเคราะห์ชุมชน โดยอาศัย ผู้ให้ข้อมูลหลากหลายในชุมชน ได้แก่

- 2.1.1 กลุ่มชาวบ้านละแวกเชิงเขาคิชฌกูฏ
- 2.1.2 กลุ่มผู้ประกอบการค้าบริเวณเขาคิชฌกูฏ
- 2.1.3 กลุ่มผู้นำชุมชน
- 2.1.4 กลุ่มคณะสงฆ์

2.2 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-dept Interview) จะมุ่งรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ (Field Research) โดยการใช้แนวสัมภาษณ์เจาะลึกโดยอาศัยการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key-informants) เป็นการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งจากภาครัฐภาคเอกชน และภาคประชาชน

ชื่อ-สกุล	สถานภาพในการให้ข้อมูล
2.2.1 หัวหน้าอุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ	ผู้มีอำนาจในการดูแลเขาคิชฌกูฏ
2.2.2 เจ้าคณะจังหวัดจันทบุรี	ผู้บังคับบัญชาคณะสงฆ์
2.2.3 นายอำเภอเขาคิชฌกูฏ	ผู้บริหารราชการส่วนท้องถิ่น
2.2.4 นายวันชัย อิงขจร	ผู้นำส่วนท้องถิ่น
2.2.5 ประชาชนผู้มาท่องเที่ยวแสวงบุญ	ผู้ไม่มีส่วนได้เสีย
2.2.6 ผู้ใหญ่บ้านในตำบลพลวง	ผู้นำส่วนท้องถิ่น
2.2.7 อดีตผู้ใหญ่บ้าน กำนัน	ผู้นำชุมชนแบบไม่เป็นทางการ ที่ไม่มีส่วนได้ส่วนเสีย
2.2.8 เจ้าอาวาสวัดกะทิง	ผู้ร่วมกับท่านพ่อเขียนบุกเบิก เส้นทางสู่อุทยานเขาคิชฌกูฏ
2.2.9 นายบุญเลื่อน ทองคำ	ราษฎรอาวโส น้องชายท่านพ่อเขียน
2.2.10 ชาวบ้านพลวง	ทายาทตระกูลดั้งเดิมรุ่นหลาน

3. การสังเกตการณ์ เป็นรูปแบบการเก็บข้อมูลเสริมวิธีการอื่น ๆ โดยใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า การศึกษาครั้งนี้แบ่งตามกระบวนการวิธีการสังเกตได้ 2 ประเภท คือ

3.1 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participative Observation) คือ การเข้าไปมีส่วนร่วมเรียนรู้พัฒนารูปแบบของกระบวนทำให้มีความสอดคล้องกับท้องถิ่นนั้น ๆ ด้วยการเข้าไปมีส่วนร่วมในระดับต่าง ๆ ตั้งแต่การเข้าร่วมประชุม การตั้งประเด็น การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการสังเกตการณ์พฤติกรรมของสมาชิกที่เข้าร่วมทำกิจกรรม

3.2 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participative Observation) คือ การที่ผู้วิจัยสังเกตการณ์จากปรากฏการณ์สำหรับการสังเกตการณ์ที่ผู้วิจัยนำมาใช้ส่วนใหญ่จะเป็นการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม เนื่องจากผู้วิจัยจะอาศัยประสบการณ์จากการเป็นพระสงฆ์ที่จำพรรษาอยู่ภายในวัดกะทิงมากกว่า 5 พรรษา เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ในฐานะของผู้สังเกตการณ์แต่ไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในเหตุการณ์จริงและยังเคยได้รับมอบหมายจากพระครูธรรมสรคุณ (ท่านพ่อเขียน) ให้เป็นผู้ดูแลลานพระสี่ล้อ ในการจัดงานนมัสการรอยพระพุทธบาทเขาคิชฌกูฏ จนถึงปี พ.ศ. 2555 อันเป็นปีที่ท่านพ่อมรณภาพลง

การวิจัยเชิงสำรวจ

การสำรวจความเห็นเกี่ยวกับแนวทางในการจัดการความขัดแย้งเกี่ยวกับการจัดงานนมัสการรอยพระพุทธรบาทเขาคิชฌกูฏ อำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่เป็นเป้าหมายการวิจัย ได้แก่ ประชาชนที่มาร่วมงานนมัสการรอยพระพุทธรบาทเขาคิชฌกูฏจังหวัดจันทบุรีที่มีจำนวนมากกว่า 100,000 คน เนื่องจากมีหลักฐานการขายบัตรเพื่อนั่งรถขึ้น-ลงเขาในปี พ.ศ. 2557 เป็นจำนวนมากกว่า 1,300,000 ใบ ดังนั้นตามแนวคิดของยามานะ (Yamane. 1973 : 48) เราสามารถเก็บกลุ่มตัวอย่างอย่างมีคุณภาพจำนวน 400 ราย ส่วนเทคนิคการสุ่มตัวอย่าง (Sample Technique) จะใช้การสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) เนื่องจากการขาดข้อมูลพื้นฐานที่จะช่วยวางแผนในการสุ่มตัวอย่าง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) พฤติกรรม ความคิดเห็น และความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงศาสนา : กรณีศึกษางานนมัสการรอยพระพุทธรบาทเขาคิชฌกูฏจังหวัดจันทบุรี โดยมีการสร้างเครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามที่พัฒนาขึ้นจากแนวคิดและทฤษฎีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและความพึงพอใจในการบริการ

องค์ประกอบของเครื่องมือวิจัย ประกอบด้วยเนื้อหาสรุป ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งประกอบด้วย เพศ อายุ สัญชาติ การศึกษา อาชีพ ภูมิภาค รายได้ โดยมีลักษณะแบบปลายปิด (Close - ended) และเลือกตอบ (Check - list)

ตอนที่ 2 ข้อเสนอแนะในการจัดงานนมัสการรอยพระพุทธรบาทเขาคิชฌกูฏให้มีความยั่งยืน โดยมีลักษณะแบบปลายปิด (Close - ended) ที่ให้เลือกระดับความคิดเห็น เช่น เห็นด้วยมาก ค่อนข้างเห็นด้วย ไม่แน่ใจ ค่อนข้างไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยมากมาก เป็นต้น

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ท่านมีความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะอย่างไร โดยมีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด (Open - ended)

ผู้วิจัยจะต้องจัดเตรียมอุปกรณ์สำหรับช่วยเก็บข้อมูล ได้แก่ เทปบันทึกเสียง โดยการบันทึกนั้นจะต้องได้รับอนุญาตจากผู้ให้สัมภาษณ์ก่อนทุกครั้ง และกล้องถ่ายรูปดิจิทัลสำหรับถ่ายบรรยากาศพื้นที่วิจัย เช่น ภาพถ่ายการสัมภาษณ์ระหว่างผู้ศึกษาวิจัย กับผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ (Key-informants) อันจะยังผลให้เป็นหน่วยในการช่วยเตือนความจำได้อีกวิธีทางหนึ่ง เป็นต้น

3.1.2 การแนะนำตัวเอง โดยผู้วิจัยจะทำการแนะนำตัวเอง ด้วยการอธิบายว่าเป็นใคร มาจากไหน ทำไมจึงเลือกมาทำวิจัยในเรื่องเศรษฐศาสตร์การเมืองว่าด้วยการจัดงานนมัสการรอยพระพุทธรบาทเขาคิชฌกูฏ โดยจะบอกถึงวัตถุประสงค์และผลที่ตามมาจากการวิจัย

3.2 การสร้างความไว้วางใจ (Rapport) ในการให้ข้อมูลเชิงคุณภาพนั้น เป็นเรื่องของมิตรจิตมิตรใจ การผูกมิตรไมตรีจนกระทั่งชาวบ้านมีความไว้วางใจในตัวผู้วิจัย ผู้วิจัยจะสร้างความไว้วางใจให้ชาวบ้าน และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียพร้อมที่จะให้ข้อมูล บางครั้งอาจอาศัยการขอความอนุเคราะห์ให้บุคคลในพื้นที่ ซึ่งชาวบ้านเชื่อถือพามาพบและทำความรู้จักด้วยบรรยากาศแห่งความเป็นกันเอง ทั้งนี้รวมไปถึงกลุ่มอื่น เช่น กลุ่มเจ้าคณะปกครองสงฆ์ กลุ่มนักร้องเมือง กลุ่มข้าราชการ กลุ่มนักธุรกิจ และกลุ่มอื่น ๆ ที่มีส่วนได้ส่วนเสียด้วย เป็นต้น

3.3 การเข้าร่วมกิจกรรม เมื่อมีกิจกรรมของชุมชนหรือของชาวบ้าน ผู้วิจัยจะเข้าไปมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของพื้นที่ที่วิจัยด้วยเสมอ เช่น การจัดงานทอดผ้าป่าสามัคคี การประชุมของคณะสงฆ์การประชุมสัมมนาของผู้นำชุมชน เป็นต้น

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล ในการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น ผู้วิจัยจะเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) หรือผู้ที่รู้เรื่องนั้น ๆ ดี จะสัมภาษณ์ด้วยการสนทนาซักถามอย่างมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้ข้อมูลเรื่องใดเรื่องหนึ่งตามที่ต้องการ เช่น ปัจจัยสาเหตุของความขัดแย้ง เงื่อนไขกึ่งกลางที่ทุกฝ่ายน่าจะรับได้ และแนวทางอันเป็นจุดเริ่มต้นของหนทางสู่การสร้างความสมานฉันท์ เป็นต้น

นอกจากนี้ ผู้วิจัยจะสังเกตพฤติกรรมทางสังคม ซึ่งหมายถึง การกระทำต่อกันระหว่างบุคคล ผู้วิจัยจะใช้การสังเกตแบบสังเกตโดยตรง (Direct Observation) หรือการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม คือการเฝ้าดูพฤติกรรมทางสังคม โดยที่ผู้วิจัยมิได้เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้อง หรือร่วมกระทำในเหตุการณ์ที่ผู้วิจัยเฝ้าดูอยู่

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในแบบผสมผสานที่ใช้ในงานวิจัยฉบับนี้ จะใช้การวิเคราะห์ในเชิงสถิติผสมกับการตีความในเชิงคุณภาพ ดังนี้

1. การวิเคราะห์ในเชิงสถิติ

1.1 การวิเคราะห์ตัวแปรส่วนบุคคลจะใช้ค่าการวิเคราะห์ตัวแปรส่วนบุคคล (ตัวแปรต้น) จะใช้ค่าสถิติเชิงพรรณนา คือ โดยการนำ มาแจกแจงความถี่ (Frequency) คำนวณเป็นค่าร้อยละ (Percentage) นอกจากนี้ยังใช้ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) แล้วนำเสนอในรูปตารางความเรียง

1.2 การวิเคราะห์ตัวแปรต้นหรือตัวแปรตามจะใช้ค่าการวิเคราะห์ตัวแปรตามจะใช้ค่าสถิติเชิงพรรณนา โดยนำเสนอในรูปแบบของค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ในการศึกษาครั้งนี้ ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่ใช้เป็นสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย สำหรับการตอบแบบสอบถาม สร้างขึ้นตามลักษณะการสร้างแบบวัดทัศนคติที่เรียกว่า (Likert Scale) แต่ใช้ตัวเลือกตอบแบบ 4 ระดับ โดยตัดระดับไม่แน่ใจหรือระดับปานกลางออก เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างเป็นกลุ่มที่ตอบโดยอาศัยความศรัทธาที่มีต่อศาสนาจึงอาจเลือกระดับกลางมาก ทำให้ข้อมูลความผิดพลาดผู้วิจัย จึงใช้ 5 ระดับเพื่อให้กลุ่มตัวอย่างแสดงจุดยืนในเชิงลบหรือเชิงบวกออกมาให้ชัดเจน ในแต่ละระดับกำหนดเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

เกณฑ์การให้คะแนน	ระดับคะแนน
เห็นด้วยมาก	5
ค่อนข้างเห็นด้วย	4
ไม่แน่ใจ	3
ค่อนข้างไม่เห็นด้วย	2
ไม่เห็นด้วยมาก	1

ในการตีความค่าเฉลี่ยแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้

คะแนนระหว่าง 4.51 - 5.00	แสดงว่า	เห็นด้วยมาก
คะแนนระหว่าง 3.51 - 4.50	แสดงว่า	ค่อนข้างเห็นด้วย
คะแนนระหว่าง 2.51 - 3.50	แสดงว่า	ไม่แน่ใจ
คะแนนระหว่าง 1.51 - 2.50	แสดงว่า	ค่อนข้างไม่เห็นด้วย
คะแนนระหว่าง 1.00 - 1.50	แสดงว่า	ไม่เห็นด้วยมาก

2. การวิเคราะห์ในเชิงคุณภาพ

2.1 การวิเคราะห์เชิงกระบวนการ หมายถึง การวิเคราะห์ขั้นตอนของกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวเนื่อง และสอดคล้องกันในการจัดงานนมัสการรอยพระพุทธรูปบาทเขาคิชฌกูฏ เช่น การมีส่วนร่วมในการรับรู้ การแสดงความคิดเห็น การปรึกษาหารือ การตัดสินใจและการบริหารจัดการผลประโยชน์ต่าง ๆ อย่างเสมอภาคและเป็นธรรม เป็นต้น

2.2 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางสังคม หมายถึง การจำแนกและอธิบายว่า กลุ่มคนต่าง ๆ ผู้มีส่วนได้ประโยชน์และเสียประโยชน์ในการจัดงานนมัสการรอยพระพุทธรูปเขาภิษณภูมิ มีความสัมพันธ์กันอย่างไร มีรูปแบบความสัมพันธ์อะไรบ้าง และในแต่ละรูปแบบเกิดขึ้นในบริบท เช่นใด เครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางสังคม ที่ผู้วิจัยจะใช้วิเคราะห์ในรายงานวิจัยฉบับนี้ประกอบไปด้วย

2.2.1 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ หมายถึง การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นทางการระหว่างคนสองคนที่มีฐานะไม่เท่าเทียมกัน โดยมีการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน ผู้อุปถัมภ์จะมีบทบาทเป็นผู้ให้การคุ้มครองและความก้าวหน้าทางสังคมและผลประโยชน์แก่ผู้ใต้อุปถัมภ์ โดยจะต้องยึดถือค่านิยมแบบพระเดชพระคุณ ในขณะที่ผู้ใต้อุปถัมภ์จะมีบทบาทในการรับใช้ผู้อุปถัมภ์ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การช่วยเหลือเคลื่อนไหวกิจกรรมประเพณีเพื่อต่อต้านการปลดเจ้าอาวาสวัดกะทิงออกจากตำแหน่ง เป็นต้น ผู้ใต้อุปถัมภ์จะมีค่านิยมในแบบจงรักภักดี กตัญญูรู้บุญคุณคน

2.2.2 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มและชนชั้น กลุ่มสังคมในที่นี้หมายถึง กลุ่มคนต่าง ๆ ที่เข้ามามีกิจกรรมร่วมกัน โดยตระหนักถึงอัตลักษณ์และมีการจัดตั้งกลุ่มอย่างเป็นระบบ เช่น กลุ่มชาวบ้านวัดพลวง กลุ่มชาวบ้านวัดกะทิง กลุ่มคณะสงฆ์จังหวัดจันทบุรี เป็นต้น ในขณะที่ชนชั้นทางสังคม หมายถึง กลุ่มคนที่มีตำแหน่งทางสังคมร่วมกันในทางการเมือง เช่น เจ้าคณะจังหวัด เจ้าอาวาสนายกเทศมนตรี สมาชิกสภาเทศบาล เป็นต้น หรือแม้กระทั่ง กระบวนการผลิต ไม่ว่าจะเกี่ยวข้องกับปัจจัยการผลิตหรือการใช้แรงงาน เช่น ชนชั้นนายทุน ประกอบการค้าขาย หรือผู้ใช้แรงงานบนเขาภิษณภูมิ เป็นต้น

2.2.3 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นนำและประชาชน ความสัมพันธ์ลักษณะนี้เกิดขึ้นในสังคมที่มีความไม่เท่าเทียมกันในสังคม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเงินทอง ตำแหน่งยศ ลาก สถานภาพหรือความรู้ ดังนั้น คนในสังคมจึงแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ ตามทรัพยากรที่มีอยู่ ได้แก่ ชนชั้นนำ (Elite) คือ คนกลุ่มน้อยที่มีเงิน มีอำนาจ มีตำแหน่ง สถานภาพหรือความรู้มากจนเป็นกลุ่มที่มีอำนาจนำในสังคม ในการนี้อาจเป็นได้ทั้งในรูปแบบของเจ้าคณะพระสังฆาธิการ นักการเมือง ข้าราชการ และนักธุรกิจการเมือง ในขณะที่ประชาชน (Mass) จะหมายถึง ประชาชนผู้คนส่วนใหญ่ ที่ไร้ซึ่งอำนาจเนื่องจากขาดทรัพยากรต่าง ๆ เช่น ขาดเงินทอง ขาดอำนาจ ขาดตำแหน่ง เป็นต้น